

De conservator geeft zich bloot

Frans Ellenbroek [directeur, Natuurmuseum Brabant; frans.ellenbroek@natuurmuseumbrabant.nl]

▲ Maris Vis bij het eerste werk in de serie 'De conservator geeft zich bloot'. (Kees Moeliker)

Op 8 september 2012 opende Frans Ellenbroek de tentoonstelling 'De conservator geeft zich bloot – schilderijen van Maris Vis'. Dit is zijn openingstoespraak.

Paradox

Toen ik de titel van deze tentoonstelling las, 'De conservator geeft zich bloot', was mijn aandacht meteen getrokken. Want, zo meende ik al te weten, als er nou iets is dat een gemiddelde conservator niet gauw zal doen, dan is het wel zich blootgeven. Daar is hij of zij, meestal hij trouwens, het type mens niet voor, figuurlijk noch letterlijk. Wat is dat hier voor een paradox, vroeg ik me af.

Drie invalshoeken

Het eerste dat me opviel aan de prachtige portretten van Maris Vis was dat we de geportretteerden, tien honorair conservatoren van Het Natuurhistorisch, op de rug zien. Dat moet een diepere achtergrond hebben, of misschien wel meer dan een. Wat je in zo'n geval het beste kan doen, is het de kunstenaar vragen. Dat is niet gênant, want de kunst van nu heeft nu eenmaal vaak een nadere toelichting nodig. Ik heb haar dan ook gebeld en zo kwam ik de toevallige bron van haar idee te weten: ze zag haar eigen man, één van die tien honorair conservatoren, in een badkamerspiegel op de rug, en ze werd opnieuw verliefd. Nou ja, dat laatste heb ik er zelf bij bedacht, maar *allez*,

een beetje dichterlijke vrijheid mag een opener zich toch wel veroorloven. Bovendien, het zou nog waar kunnen zijn ook. Hoewel Maris en ik elkaar meteen gingen tutoyeren, spraken we elkaar toch voor het eerst, en je bent dan misschien wat terughoudend inzake al te persoonlijke ontboezemingen. Ik houd het er gewoon op dat ze een beetje verliefd werd op die conservatorrug, ook al heb ik er niet op doorgevraagd. Die rug was haar weliswaar vertrouwd, maar ze zag hem ineens anders. En als een kunstenaar iets ineens anders ziet - u weet het - dan komt er kunst van. En van het een kwam het ander: de andere negen moesten er ook met hun blote rug op. Dat lijkt op toeval, maar was het dat ook? Zijn er dieper liggende

redenen voor die ruggen?

Ik had het natuurlijk ook aan een kunstbeschouwer of kunsthistoricus kunnen vragen, maar omdat ik zelf vaker naar schilderijen kijk, waren er al voor het telefoongesprek met Maris Vis spontaan gedachten in mij opgeborend over het waarom. Ik vond drie invalshoeken voor het antwoord op mijn vraag: natuurhistorisch, kunsthistorisch en psychologisch.

Dorsaal aangezicht

Sommigen van u hebben wellicht ooit het voorrecht genoten van een bezoek aan het depot van Het Natuurhistorisch, of van een ander natuurmuseum. Als u dan toestemming kreeg tot het openen van een van de vele insectenladen, dan is het u vast opgevallen, dat je van die beestjes in eerste instantie alleen de rug te zien krijgt. Dorsaal aanzicht, heet dat in vaktermen. Hoewel er aan voor-, achter- en onderkant ook allerlei interessants te zien is, heeft men ooit besloten dat het zo moet.

Rug aan rug hangen ze hier aan de muur, en zo wordt de bezoeker meteen uitgenodigd ze te observeren, die ruggen, die achterhoofden, die billen, misschien zelfs te classificeren, als waren ze kevers in een doos. Een prachtig project voor de kunstenaar, leidend tot een prikkelende ervaring bij de bezoeker, want hoe leren we deze tien conservatoren en hun individuele bijzonderheden en eigenaardigheden kennen, zonder ze in de ogen te kunnen kijken?

Maar ik vond nog een ander perspectief, en wel een kunsthistorisch. In de Duitse romantische schilderkunst is de *Rückenfigur* een belangrijk begrip. Het bekendst zijn de rugfiguren van Casper David Friedrich, mannen en vrouwen met wie de toeschouwer samen in de verte mag turen, een verte in een zich eindeloos uitstrekend landschap. De rugfiguur is een romantische eenling, meer verbonden met de natuur dan met de medemens, zich bewust van zijn tijdelijk verblijf in een onvoorstelbare ruimte en eeuwigheid. Ook dit romantische idee over de conservator spreekt me aan.

Tot slot de psyche van de conservator. Als hij samen is met zijn specialisme, met zijn geliefde dode studieobjecten, dan lijkt hij alles en iedereen te vergeten, gaat hij op in de schoonheid van wat hij waarneemt en ontdekt. Maar ook als hij op zoek is naar levende exemplaren van zijn soortengroep gaat hij er helemaal in op en wordt hij niet zelden een rugfiguur. In het vrije veld aangekomen, gaat hij meteen op zoek naar de ideale biotoop, waar hij zijn vrienden hoopt aan te treffen. Ik herinner me nog goed dat ik op excursie ging met de entomologen die het bestuur vormden van European Invertebrate Survey, georganiseerd ter gelegenheid van mijn afscheid als voorzitter. Binnen het kwartier was ik al mijn excursiegenoten kwijt. Ze waren vrijwel allemaal rugfiguren geworden, neergedoken in gras of struikgewas, een enkeling klom in een boom, een

ander doorwaadde de rietkraag van een poel, kortom, ik zag nog slechts ruggen.

Liefdevol en met tederheid

We bereiken nu de conclusie dat de keuze van de kunstenaar een heel goede en logische keuze is: zij koos voor een pose die erg goed past bij de conservator. En als we dan kijken naar die tien conservatoren, dan zien we dat ze stuk voor stuk liefdevol en met tederheid zijn afgebeeld. Ze zouden zich ook zomaar naar je kunnen omdraaien. Er is op zijn minst één manier om dat te bewerkstelligen: begin met de conservator over zijn specialisme. Neem daar dan de tijd voor, want je bent voorlopig niet van hem af.

In oude musea zie je nogal eens een portrettengalerij van directeuren of conservatoren. Het is mooi dat Het Natuurhistorisch deze traditie nu in ere herstelt en dat doet op een heel erg eigentijdse manier. Ik wil dan ook, tot slot, niet alleen Maris Vis, maar ook dit prachtige museum van harte gelukwensen met deze tentoonstelling, die ik hierbij meteen ook voor geopend verklaar. ◀

De expositie 'De conservator geeft zich bloot' toont behalve de tien schilderijen van Maris Vis, ook de collectiestukken waarmee de tien museummedewerkers zich lieten vereeuwigen, vergezeld van persoonlijke teksten over de passie voor hun studie-object(en). De tentoonstelling duurt tot en met 6 januari 2013.

▲ De tien geportretteerde conservatoren in dorsaal aangezicht. (Jaap van Leeuwen)